

Іванченко Едуард Пилипович,
кандидат юридичних наук,
науковий співробітник
Науково-дослідного інституту приватного
права і підприємництва імені академіка
Ф. Г. Бурчака НАПрН України

<https://orcid.org/0009-0006-2669-8592>

МИТНА БРОКЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ЗМІН ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Анотація. У тезах доповіді досліджено митну брокерську діяльність в умовах змін до законодавства України. Скасування Господарського кодексу України та перспективи прийняття нового Митного кодексу України потребують системного розв'язання питання у контексті очікуваного переговорного процесу з інститутами та державами – членами Європейського Союзу (ЄС) щодо набуття Україною членства в ЄС, а також у контексті необхідності забезпечення безпечного митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України. В дослідженні доводиться, що прийняття окремого нормативно-правового акта на законодавчому рівні щодо регулювання митної брокерської діяльності цілком відповідає економічним інтересам держави, сприяє модернізації митного законодавства України та набуває своєї подальшої правової реалізації з урахуванням принципу національної юридичної ідентичності у процесі євроінтеграційної стратегії в умовах правового режиму воєнного стану, а також у період післявоєнної відбудови.

33

Суттєві зміни у законодавстві, які регулюють митну брокерську діяльність, у першу чергу обумовлені виконанням вимог міжнародних стандартів, що передбачає

адаптацію національних норм до загальновизнаних і встановлених світових правил із дотриманням принципів демократії, прав людини, соціально-економічної безпеки та інших обов'язкових умов відповідно до норм міжнародного права. У прийнятті рішень щодо доцільності внесення змін до чинного законодавства з митної брокерської діяльності основними вирішальними чинниками є осмислення обґрунтованості запровадження цих змін із позицій логіки та стратегічного розуміння майбутніх правових наслідків (не завжди позитивних) задля отримання позитивного результату як для суб'єктів підприємницької діяльності (суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, митні брокери, міжнародні перевізники тощо), так і для держави з метою гарантування збереження її економічної стабільності та безпеки.

Митна брокерська діяльність в умовах скасування Господарського кодексу України ¹ у зв'язку з ухваленням Закону України «Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб» від 9 січня 2025 р. № 4196-IX ², як вид підприємницької діяльності, передбачувано може зазнавати на собі певних негативних правових наслідків. Передусім це пов'язано з господарсько-правовою діяльністю митного брокера, здійснення якої напряду впливає на виконання його функціональних обов'язків та може призвести до недотримання та/або неналежного дотримання митних процедур і формальностей з боку митного брокера при де-

¹ Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.

² Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 9 січня 2025 року № 4196-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text>.

кларуванні товарів з пред'явленням митному органу для здійснення митного контролю та оформлення на підставі договору про надання митних посередницьких послуг.

Ба більше, Україна у рамках своїх зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (Угода про асоціацію)³, щодо адаптації національного законодавства до права ЄС, передусім, у частині наближення митного законодавства України до митного законодавства ЄС, згідно з Додатком XV до Угоди про асоціацію та з урахуванням необхідності забезпечення відповідності критеріям країни — кандидата на вступ до ЄС має забезпечити надійний та безперебійний процес митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів комерційного призначення, що переміщуються через митний кордон України з дотриманням європейських норм та стандартів.

Пріоритетним напрямом модернізації митного законодавства як загалом, так і в частині належного врегулювання митної брокерської діяльності є розроблення та ухвалення нового Митного кодексу України, щодо якого наразі триває нормотворча робота. Слід зазначити, що, відповідно до попереднього практичного досвіду, при прийнятті чергового нового Митного кодексу України (за часів незалежності України вже четвертий) існують певні ризики щодо виконання його положень на початку введення в дію. Тому законодавцю та органам державної влади, задіяним у процесі митного контролю та оформлення товарів, слід заздалегідь врахувати усі непередбачувані обставини, які можуть виникнути у процесі вико-

³ Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text.

нання нового митного законодавства, передбачивши перехідні положення до Митного кодексу України, своєчасно прийняті підзаконні нормативно-правові акти та відповідні роз'яснення щодо їх виконання.

На офіційному сайті Державної митної служби України (Держмитслужби) зазначено: «Системна співпраця Державної митної служби України та Програми ЄС з підтримки управління державними фінансами (EU4PFM), спрямована на впровадження реформ у митній сфері, необхідних для вступу України до Євросоюзу, продовжиться у 2026 році. Через EU4PFM Європейський Союз також і надалі надаватиме Держмитслужбі екстрену допомогу, пов'язану з потребами воєнного часу.

У 2025 році митною службою було досягнуто низки важливих результатів, зокрема з допомогою проекту, у контексті підготовки України до вступу в ЄС, які матимуть свій розвиток у 2026 р., зокрема:

- розроблено проект нового Митного кодексу України на основі Митного кодексу ЄС. Пріоритет 2026 року – фіналізація документа, його ухвалення, а також підготовка підзаконних нормативно-правових актів та ІТ систем, необхідних для набуття чинності Митним кодексом;
- отримано позитивну оцінку скрінінгового звіту щодо відповідності українського законодавства нормам ЄС за розділом 29 “Митний союз”. За результатами оцінювання Україна отримала високі бали, а також чіткі рекомендації, зокрема щодо надання Держмитслужбі статусу правоохоронного органу;
- триває процес імплементації заходів, передбачених Національною стратегією доходів – 2030»⁴.

⁴ Держмитслужба та Програма ЄС EU4PFM продовжать у 2026 році співпрацю для приєднання України до європейського Митного союзу. Державна митна служба України. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/derzhmitsluzhba-ta-programa-ies-eu4pfm-prodovzhat-u-2026-rotsi-spivpratsiu-dlia-priiednannia-ukrayini-do-ievropeiskogo-mitnogo-soiuzu-2638>.

З огляду на те, що робота над новою редакцією Митного кодексу України практично перебуває на фінальній стадії та є проміжним етапом до повного застосування Митного кодексу ЄС, митна брокерська діяльність потребує окремого правового врегулювання шляхом модернізації законодавства, яке не повинно обмежуватись тільки митним законодавством. Доречно зазначити, що, крім норм митного права, митна брокерська діяльність регулюється нормами цивільного, фінансового, господарського, екологічного, транспортного та іншими нормами права. Глава 59 «Митна брокерська діяльність», яка містить статті 416–419 Митного кодексу України ⁵, має стосунок тільки до державного (адміністративного) регулювання митної брокерської діяльності з боку Держмитслужби. Таким чином, законотворча робота тільки над новою редакцією Митного кодексу України, без урахування інших сфер діяльності митного брокера, не гарантує вирішення усіх питань з належного врегулювання митної брокерської діяльності.

37

Функціональна зумовленість митної посередницької діяльності полягає у оптимізації та спрощенні митних процедур, що, своєю чергою, призводить до зменшення часових і ресурсних витрат як для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, так і митних брокерів. Україй важливо мінімізувати ризики у роботі митного брокера упродовж перехідного періоду, пов'язаного зі скасуванням Господарського кодексу України та запровадженням нового Митного кодексу України, який відбувається під час дії правового режиму воєнного стану. У цей час від митних брокерів вимагається своєчасне та професійне надання послуг із митного декларування товарів першої необхід-

⁵ Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text>.

ності, зокрема і тих, які надходять на митну територію України як гуманітарна та військова допомога.

Прийняття окремого нормативно-правового документа на законодавчому рівні з урахуванням принципу національної юридичної ідентичності з метою поєднання усіх напрямів діяльності митних брокерів дозволить системно та комплексно вирішити питання щодо підвищення якості надання митних посередницьких послуг, сприяння зовнішньоекономічній діяльності, уникнення дублювання функцій органів державної влади, усунення корупційних ризиків і прискорення процесу митного контролю та оформлення товарів як в умовах правового режиму воєнного стану, так і в період післявоєнної відбудови.